

آثار و پیامد های الگو پذیری دینی و غیر دینی والدین در تربیت فرزندان

استاد راهنما

سارا ساویر

نویسندگان

فاطمه قهرمانی نیا

نگین بخش زاد

مدرسه علمیه تخصصی الزهراء (س) اردبیل

چکیده

والدین بر اساس ویژگی‌هایی که می‌خواهند فرزندانشان داشته باشد، روش‌ها و الگوهایی را برای تربیت آنان بکار می‌برند، شیوه‌های متفاوت در خانواده‌ها آثار متفاوتی در شکل‌گیری شخصیت و رشد تربیت اجتماعی، عاطفی، هیجانی و عقلانی فرزندان دارد. والدین برای تربیت فرزندان باید روش‌های تربیتی درستی را به کار گیرند، انتخاب روش صحیح امری ضروری و تربیت فرآیندی هدفدار برای پرورش فرزندان مطابق با شاخصه‌های خاص می‌باشد در این مقاله اهمیت پابندی والدین به الگوگیری از دین که موجب می‌شود فرزندان در مسیر کمال و سعادت هدایت شوند و همچنین از کارکردها و ظرفیت و ابعادهای شبکه اجتماعی مجازی به عنوان یکی از برنامه‌های الگو برداری غیر دینی والدین که پیامدهای آن در بروز آسیب در شیوه تربیت فرزندان نمایان می‌شود را مورد بررسی قرار داده تا از این رهگذر که به روش توصیفی - تحلیلی و جمع‌آوری اطلاعات به طریق کتابخانه‌ای گردآوری شده در زمینه آموزش‌های راهبردی مطلوب در آثار و پیامدهای الگوهای دینی و غیر دینی را برای خوانندگان گرامی به رشته تحریر در آورده و از نظر دینی و غیر دینی کاوش نماید.

کلید واژه: الگوپذیری دینی-الگوپذیری غیر دینی-تربیت فرزندان - والدین

مقدمه

انسان با فطرت توحید و خداپرستی و حق جویی آفریده شده است، این والدین هستند که می توانند فطرت الهی و توحیدی کودک را شکوفا سازند یا روی آن پرده های ضخیم جهل و نادانی و گمراهی بیفکنند. انسان، شگفت انگیزترین آفریده خدای بزرگ و والاترین نشانه قدرت بی منتهای اوست، انسان مستعد اتصاف به همه صفات و کمالات الهی است خلقتش رسیدن به مقام قرب الهی و جانشین خدا در زمین است و این مسیر جزء با تربیت صحیح محقق نخواهد شد، پیام آوران الهی آمده اند تا زمینه های این تحول بزرگ را در وجود انسان فراهم آورند و آنان را از این فضای ظلمانی به نور هدایت رهنمون کنند.

شکی نیست که اگر انسان بر اساس معیار الهی تربیت نشود در همان مرتبه حیوانیت باقی خواهد ماند. والدین در تمام فرهنگ ها کانون شکل گیری هویت فرد هستند هیچ فردی جدا از خانواده اش قابل تعریف نیست، خانواده نهاد قدرتمند تربیتی است که در آیات و روایات بر نقش تربیتی آن تأکید شده است بحث تربیت و فواید آن چنان روشن و آشکار است که قسمت عمده پیروزی ها و موفقیت ها و احیاناً شکست های انسان ریشه در کمال تربیت دینی یا سوء تربیت غیر دینی او دارد.

والدین بر اساس ویژگی هائی که می خواهند فرزندانشان داشته باشند روش ها و الگو هائی را برای تربیت آنان به کار می برند، شیوه های تربیتی متفاوت در خانواده ها آثار متفاوتی در شکل گیری شخصیت و رشد تربیت اجتماعی، عاطفی و هیجانی و عقلانی فرزندان دارد.

والدین مانند هر سیستم دیگر دست خوش حوادث تلخی می شود و همیشه در امان و به دور از تهدید نیست استفاده از الگو های غیر دینی بعنوان یک شیوه برای ضربه زدن به فرهنگ و هویت ملی کشور عمل میکند و بنیان خانواده و عقاید فرزندان را به فروپاشی می کشاند.

آثار سوء الگوهای غیر دینی مانند شبکه های اجتماعی و ماهواره بعنوان یکی از مهمترین رسانه های دیداری در متحول ساختن روابط خانوادگی و ایجاد تغییر در کارکرد های آن است. این مقاله برای رسیدن به آرمانهای انسانی و رفع معضلات اجتماعی می تواند گام کوچکی در ارتقاء سطح آگاهی خانواده ها در جهت بهبود کیفیت تربیت فرزندان گام بردارد.

این مقاله ابعاد و ظرفیت و کارگروه های الگوهای دینی و غیردینی و آثار و پیامد های آن را در بروز پیشرفت و رسیدن به آرمانهای انسانی و یا آسیب در شیوه تربیت فرزندان را بررسی و مرور میکند تا از این رهگذر زمینه آموزش های راهبردی مطلوب را ارائه دهد.

مسأله تربیت، جایگاه و الگو برداری دینی و غیر دینی مسأله مهمی می باشد که درباره نحوه ی تربیت فرزندان کتابها و مقالات متنوعی این مهم را یاد آوری میکند از آن جمله اساتیدی مانند استاد علی صفائی حائری انتشارات لیلہ القدر ، تابستان ۱۳۸۵-چاپ دوم ۸۵ ، چاپ سرور در کتاب انسان در دو فصل و استادانی همچون حسین امانلو ، احسان شادمانی ، مشخصات نشر تهران ، سپاه نیروی مقاومت بسیج انتشارات فرآهنگ اندیشه ۱۳۹۳ ، در کتاب ماهیت مجازی و سایت خبری مشرق نیوز: کد خبری ۱۹۵۷۸۲ تاریخ ۱۳۹۲/۰۱/۱۴ و ماهنامه پیوند شماره ۳۸۱ ، ۱۳۹۰ ، تربیت کودکان و خانواده زهرا سادات نجومی از این جمله منابع می باشند. اشاراتی که در قرآن و احادیث به موضوع تربیت شده حاکی از پر اهمیت بودن این موضوع می باشد چرا که سعادت و شقاوت آدمی در گرو تربیت اوست و این امر خطیر در دین مقدس اسلام بر عهده والدین می باشد.

سؤالات اساسی پژوهش حاضر عبارتند از :

-تربیت فرزندان در الگو پذیری دینی والدین چه آثاری دارد ؟

-تربیت فرزندان با الگو پذیری غیردینی والدین چه پیامدی می تواند داشته باشد ؟

مفهوم شناسی

۱. تربیت

تربیت از ریشه «ربو» و باب تفعیل است و در این ریشه معنای زیادت و فزونی می دهد و با توجه به معنی فراهم آوردن موجبات فزونی و پرورش است علاوه بر این تربیت به معنی «تذهیب» نیز استعمال شده که به معنی زودودن خصوصیات ناپسند اخلاقی است. گویا در این استعمال، نظر بر آن بوده است که تذهیب اخلاقی، مایه فزونی مقام و منزلت معنوی است و از این حیث می تواند تذهیب را تربیت دانست. (باقری ، ۱۳۸۴ ، ص ۳۷)

اما معنی لغوی تربیت نشو و نمادادن، زیاد کردن ،مرغوب یا قیمتی ساختن است در این معنی اخیر ، تربیت از حد افراط به تفریط بیرون آوردن و به حد اعتدال سوق دادن تعریف شده است

(شکوهی، ۱۳۷۸، ص ۲) در اصطلاح تربیت به هرگونه تغییر مطلوبی که باعث رفتار مثبت و مطلوب در انسان شود را می نامند و این تغییرات باید در رفتار، گفتار، نگرش و اعمال آنها به طور آشکار بروز و ظهور نماید.

۲. تربیت دینی

در دایره المعارف بین المللی، تعلیم و تربیت را آموزش منظم و برنامه ریزی شده که هدف آن دست یابی فرد به اعتقاداتی درباره وجود خداوند متعال حقیقت جهان هستی، زندگی و ارتباط انسان با پروردگارش و دیگر انسان هایی است که در جامعه با آنها زندگی میکند و بلکه ارتباط با همه احاد بشر است. تربیت دینی در ادبیات رایج اصطلاحاً به مفهوم جنبه ای از روند تعلیم و تربیت، ناظر به پرورش ابعاد شناختی، عاطفی و عملی تربیت کننده از لحاظ التزام او به دینی معین است. (عطاران ۱۳۶۶، ص ۱۲) تربیت دینی فرایندی است که در راستای ارضای نیاز فطری به دین، بخش مهمی از زندگی افراد را در بر می گیرد و فرد را از سقوط حتمی رها کند و موجب رشد و تعالی وی می شود در جنبه اجتماعی، دین و مذهب عامل انس و الفت هستند و همچنین عاملی برای کنترل فرد در اجتماع که خود را از ایذا و شرارت ها و پلیدی ها دور نگه دارد. (ماهنامه پیوند شماره ۳۸۱)

۳. الگو

الگو در لغت به معنای طرح، سرمشق - نمونه، مثال، مدل و غیره در لغت نامه دهخدا آمده است. اما در اصطلاح و در علوم گوناگون به معنای متفاوت و البته نزدیک بهم آمده است، در حوزه تعلیم و تربیت معنای اصطلاحی الگو کاملاً با معنای لغوی آن تطابق دارد و به طرح نمونه یا مدلی از شکل یا اشیاء یا موردی از رفتار اطلاق می شود در مورد انسان نیز، الگو به شخصی گفته می شود که به دلیل دارا بودن برخی خصوصیات، شایسته تقلید و پیروی است.

آثار الگو پذیری دینی والدین در تربیت فرزندان

فرایند الگو دهی و الگو پذیری فرایندی نسبتاً پیچیده و متأثر از خرده فرهنگ هایی است که خانواده بدان تعلق دارد. به بیان رساتر، الگو پذیری تابع زیست جهان خانوادگی فرزندان است. بدون تردید، شخصیت اجتماعی والدین طبقه اجتماعی که در آن زندگی می کند، محل سکونت و خانواده

۱. از دست دادن اراده و اختیار

هر چند ممکن است افراد مدگرا در ظاهر با اختیار خود مدی را انتخاب نمایند، اما در واقع اختیاری در انتخاب نوع پوشش و مد ندارند و کاملاً مطیع مد و مد سازانند و هرچیزی که تبدیل به مد شد - زشت یا زیبا- آنان را در بند خود می سازد. بهترین دلیل بر این سخن آن است که اگر لباس و یا مدل مویی تغییر کرد و مد جدیدی وارد بازار شد، این افراد حاضر نیستند از مد های گذشته استفاده نمایند، هرچند مدهای قبلی انتخاب خودشان باشد. (اسفندیار، ۱۳۸۵، ص ۲۲)

۲. بحران هویت

به مجموعه باورها، ارزش ها و رفتارها هویت گفته می شود بحران هویت وقتی رخ می دهد که فرد نتواند به باورهای جدا از باورهای دیگران برسند و برای خود نقش ثابتی پیدا کند. اگر انسان هر روز خود را به شکل تازه ای در آورد و سبک زندگی اش را به روش جدید و متأثر از مدگرایی تغییر دهد هیچگاه هویت شخصی ثابت را نخواهد یافت، زیرا نشانه هویت و شخصیت سالم، ثبات است.

۳. اختلال در حس زیبا شناختی

از آفت های مدگرایی آن است که مد گرایان همان چیزی را که طراحان مد القا می کنند به عنوان مد می شناسند، از این رو به مرور زمان ملاک تشخیص زیبایی واقعی از مد گرایان گرفته می شود، این است که برخی لباس های مد روز اگر این عنوان را با خود یدک نمی کشیدند چیز دندان گیر و جالب توجهی به نظر نمی رسیدند.

ج. الگو پذیری غیر دینی از سلبریتی ها

مردم طرفدار چیزی هستند که ندارند و دوست دارند روزی به دست بیاورند آنها جذب مجموعه کامل از سبک زندگی، ثروت، شهرت و نوع دوستی سلبریتی ها می شوند. سلبریتی واژه ای است که معمولاً برای افراد معروف به کار می رود افرادی که طرفداران زیادی دارند این افراد می توانند خواننده، بازیگر، ورزشکار یا فردی که عمداً رد پای پررنگ در جامعه به جای می گذارد باشد. سلبریتی ها به خاطر شرایط اجتماعی و تبلیغات موجود قابل دسترس ترین الگوهای رفتاری به شمار می آیند درآمد نجومی این افراد و امکانات زندگی مثل خانه لاکچری و اتومبیل گرانبهاترین بدون داشتن پشتوانه فرهنگی و تربیتی، نماد رفتار اجتماعی می گردند آنها می توانند با کوچکترین

عکسی که از خود منتشر می کنند یا از ایشان درز میشود روی جمع کشیری از افراد جامعه تاثیر گذارند به گونه ای که زنان و مردان تلاش می کنند حتی استایل عکس آنها را تقلید کنند و شکل آنها لباس بپوشند و رفتار کنند از همین رو وقتی سلبریتی در یک عکس با سیگار دیده می شود به طور ناخودآگاه جمع زیادی از دنبال کنندگان که دوست دارند مانند او رفتار کنند را به سیگار تشویق می کند (<https://ana.press/>) این افراد با توجه به اینکه عنصر جذابیت را در افعال خود برای بیشتر دیده شدن لحاظ کنند اغلب سبک زندگی عجیب و غریبی دارند این افراد در حاشیه جشنواره ها و معرفی و رونمایی از فیلم های سینمایی با لباس های عجیب روی فرش قرمز حاضر می شوند تا بیشتر مورد توجه قرار گیرند . « متفاوت هستم و دیده می شوم پس هستم » از جمله شعارهای این قشر است البته این ظاهر ماجرا است

شرکت های تجاری مد و لباس سرمایه گذاری ویژه ای برای همین حضور متفاوت سلبریتی ها در دیدگان افکار عمومی انجام داده اند . والدینی که از سلبریتی ها الگوپذیری دارند و رویایی از آنچه را که دارند و در سر می پرورانند به همین خاطر با بررسی سلبریتی های هر جامعه می توان به فرهنگ توده ای و شکاف های اصلی آن جامعه در یک دوره مشخص پی برد. این طرفداران نه تنها در رفتار بلکه در نوع پوشش و طرز فکرشان در زندگی هم از این افراد تقلید می کنند به یک مرجع برای شکل گیری هویت فرزندان خود از این قشر تبدیل می شوند به طور کلی انسان ها از دوران کودکی با الگوبرداری از یکدیگر می آموزند و در واقع همین الگو برداری مسیر زندگی را مشخص و آسان می کند فرزندان به قدری در الگویشان ذوب می شوند که گاهی عین الگویشان می گردند . والدین درباره الگویی که برای خود انتخاب می کنند باید تحقیق و تحلیل کنند و به این نتیجه برسند که الگویشان چیزی است که در ظاهر می بینند و با صداقت در اندیشه تربیت صحیح فرزندان مسیر آگاهی بخش را که سعادت و کمال دلبندشان می باشد را رهنمون کنند. (<https://ana.press/>)

۱. انزوای درونی

دنیای سلبریتی ها و بازیگران تفاوت زیادی با افراد عادی دارد بسیاری از آنان با وجود این که سنشان از ۴۰ سال هم گذشته ولی تن به ازدواج نمی دهند بسیاری از سلبریتی ها انزوای درونی دارند و متأسفانه بعد از مدت کمی از ازدواج جدا شده و به همان زندگی تنهای خود رو آورده اند که یکی از پیامد الگوبرداری والدین از این بازیگران متزلزل شدن بنیان خانواده می باشد.

۲. شهرت سلبریتی

از پیامد دیگری که یک سلبریتی غیرمستقیم بر جامعه خود می گذارد ریشه در همان چیزی دارد که آنان را در عرصه اجتماعی مطرح کرده است یعنی شهرت از آنجایی که معروفیت خیل عظیمی از سلبریتی ها در جامعه امروز ، وابسته به ویژگی های انتسابی و ارزشهای قالب رسانه ای و نه استعداد و لیاقت آنها است. طرفداران و مخاطبان آنان نیز با گره زدن وضعیت خود به آنان ، این آرزو را در سر می پروراند که روزی بتوانند به جایگاه آنها دست پیدا کنند به همین دلیل است که مردم شهرت را نه یک فرایند طولانی مدت که اتفاقی معجزه آسا می بینند ممکن است روزی زندگی شان را زیر و رو کند. (article.tebyan.net)

آخر اینکه وابستگی و پیروی والدین از همین ارزش ها و هنجارهای کوتاه مدت که بسته به هر شرایطی از سوی هر سلبریتی تغییر می کند سبب می شود مردم پیوسته در حال گذار از ارزش هایی به ارزش های دیگر باشند و هویت مشخص و قابل اتکای نداشته باشند این از بزرگترین آسیب های جوامع امروز است.

نتیجه گیری

والدین با الگو گرفتن از دین می توانند بهترین عامل برای تربیت فرزندان باشد که از روابط انسانی آگاهی می یابند چرا که رفتار آنان را سرمشق و الگو خود قرار می دهند و نیاز است والدین خود نمونه ای کامل از رفتارهای دینی باشند تا در ذهن و جان فرزند نقش ببندند. خانواده ها با الهام و الگوگیری از فرهنگ غنی دین اسلام و احکام و تعالیم آن به تربیت صحیح فرزندان بپردازند و این جز از طریق عمل صالح و تأدیبه به آداب شریعت و پرهیز از عوامل غفلت میسر نخواهد شد اگر تربیت صحیح و اساسی و ریشه ای باشد مطمئناً اثرات مخرب ناتوی فرهنگی در این گروه تربیت شده بسیار ناچیز خواهد بود و می تواند در برابر تند باد های مختلف فرهنگی و اجتماعی مقاومت کند و از مسیر صحیح زندگی خارج نشود. رعایت کردن آداب دینی والدین، تاثیرگذاری آن در تربیت دینی فرزندان است برای اینکه الگو پذیری فرزندان از والدین به خوبی صورت گیرد، نیاز است که کردار و گفتار یکی شود، اهمیت و ارزش این تحقیق از آنجا ناشی می شود که الگوهای غیر دینی مانند شبکه های اجتماعی اغلب برای خوشگذرانی و لذت طلبی بیشترین درجه اهمیت را قائل شده اند و مقوله های مانند بی توجهی به دستورات دینی و بحران هویت ناشی از این شبکه های اجتماعی در پایین ترین رده بندی اهمیت قرار دارد. توجه به الگو پذیری دینی تاکید بر تقوای حضور، تاکید بر ارزیابی نقادی و بحث افزایش سواد رسانه ای والدین از مهمترین راهبرد در مقابله با این چالش ها است. فرزندانی که والدین آنها بیش از حد با فضای مجازی ارتباط دارند معمولاً دچار مشکل اند و این مسئله بر کیفیت ارتباط آنها اثر گذاشته است، همچنین صرف زمان در پشت رایانه می تواند جانشینی برای دیگر فعالیت ها و روابط عاطفی در بین خانواده باشد.

تقویت فرهنگ خودی و نشان دادن ارزش های بالای آن به همه سطوح جامعه، دفاع از ارزش های ملی وجود ارتقای سطوح آگاهی افراد، ترویج زندگی معنوی و تقوا، ترویج الگوهای رفتاری صحیح در خانواده و جامعه، حرکت مقابله ای صدا و سیما برای ساختن و بازنمایی مجدد ارزش های جامعه و صیانت از حریم خانواده به منظور مقابله با اثرات منفی شبکه های مجازی می باشد. وظیفه اصلی مسئولان فرهنگی تبیین صحیح پیامدهای منفی شبکه های مجازی برای والدین و فرزندان است با ارائه الگوهای مناسب و تبیین پوچی و بیهودگی الگوهای بیگانه باید مورد توجه کارگزاران باشد، زمینه استفاده صحیح از فضای مجازی فراهم شود نه آنکه فضای مجازی به صورت رها و غیر قابل کنترل باشد.

منابع:

* قرآن

۱. آقامحمدی ، جواد ، نگاهی به مبانی نظری آسیب های اجتماعی در حوزه خانواده ، سنندج ، انتشارات نو بنیان ، ۱۳۹۰
۲. امانلو ، حسین ، بشقاب های سمی ، انتشارات فرآهنگ ، چاپ ۱ ، ۱۳۹۳
۳. انصاری نسب ، بنیامین و هاشمی زاده سیدرضا ، عصر مجازی ، انتشارات تیسرا ، چاپ دوم شماره نشر ۳۲۰ ، سال ۱۳۹۹
۴. باقری، خسرو، نگاهی دوباره به تربیت اسلامی، تهران، انتشارات مدرسه ، جلد اول، ۱۳۸۴
۵. تمیمی آهدی ، عبد الواحد ، تصنیف عزرا الحکم و دررالکلم ، قم ، دفتر تبلیغات اسلامی
۶. حاجی بابایی، حمیدرضا، نقش خانواده در تربیت اسلامی، ماهنامه پیوند، شماره ۳۹۷ ، ۱۳۹۱
۷. سادات نجومی ، زهرا ، تربیت دینی کودکان و خانواده ، ماهنامه پیوند شماره ۳۸۱ ، ۱۳۹۰،
۸. شکوهی ، غلامحسین، تعلیم و تربیت و مراحل آن، مشهد، انتشارات قدس رضوی، ۱۳۷۸،
۹. عطاران ، محمد ، آرای مربیان بزرگ مسلمان درباره تربیت کودک ، تهران ، سازمان پژوهش و برنامه ریزی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ، ۱۳۶۶
۱۰. قرشی ، علی اکبر ، قاموس قرآن ، تهران ، انتشارات دارالکتب الاسلامیه ، ج ۷ ، ۱۳۷۱،
۱۱. سرور ، اسفندیار ، واقعیت ، مد و مدگرایی ، ماهنامه پیام زن ، شماره ۱۹۶
۱۲. گروه خبرگزاری تسنیم ، فضای مجازی ۲۶ تیرماه ۱۳۹۷
۱۳. نصیری بهاره - پریا شهاب الدین ، رسانه سال ۲۶ زمستان ۱۳۹۴ ، شماره ۴ ، نشریه علمی
۱۴. ابهری ، مجید ، انتهای پیام anapress
۱۵. با تلخیص onlineword.ir
۱۶. کد خبری iamna.ir ۳۱۳۴۷۴ -
۱۷. خصیب ، طاهره ، جشنواره ۲۹ آبان ۱۳۹۷ ، sabkezendegi.mahportal.ir سایت ها و مجلات
۱۸. اسماعیلی ، الهام ، خبرگزاری رضوی ، فرهنگ و جامعه ، انتشار ۱۴۰۱ razavi.news